
спрямування, які сприяли б відновленню порушених життєво необхідних функцій організму та соціальних зв'язків.

Науковий керівник - Неледва Н.В., кандидат юридичних наук, доцент

СМЕРТНА КАРА В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Мороз Валерій Миколайович,
*здобувач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Смертна кара, як вид покарання має давні історичні коріння. В теперішній час дискусія про правомірність застосування смертної кари має місце в області кримінальної політики ряду держав. Типовим прикладом є Сполучені Штати Америки.

Впродовж більшої частини історії Сполучених Штатів смертну кару розглядали як адекватну і законну відповідь на злочини. Англійські поселенці принесли з собою до Північної Америки систему кримінальної юстиції, в якій смертна кара була покаранням за безліч злочинів¹ [1, 283-311]. Як наслідок, страти були частим явищем в житті ранніх колоніальних поселень [2, 698].

Включивши в Білл про права Восьму поправку, в якій встановлена заборона накладати «жорстокі і незвичайні покарання» [3, 364-365], творці Конституції США не прагнули накласти заборону на смертну кару, а хотіли виключити методи, за допомогою якої вона здійснювалася б, зокрема кваліфіковані види смертної кари. До речі, перший Президент США Джордж Вашингтон широко застосовував смертну кару відносно злочинців, що вчинили умисне вбивство, зґвалтування і зраду, обставляючи її страхітливим ритуалом [4]. В результаті, штати мали значну свободу дій в створенні законів, регулюючих застосування смертної кари.

Так в рішенні по справі Уїлкерсона проти штату Юта в 1878р. Верховний Суд США визнав забороненими такі способи, як «страту на дибі, четвертування, розпорювання живота і витягання кишок у живої людини, обезголовлювання, публічний розтин тіла, спалювання живим» [5, 271.] .

В даний час в 40 юрисдикціях (38 штатах, армії Сполучених Штатів і уряді США) прийняті закони які передбачають можливість призначення смертної кари за умови дотримання сформульованих Верховним судом вимог, що витікають з Конституції, 13 (12 штатів² і федеральний округ Колумбія) таких законів не мають [6, 343].

Цей вид покарання вважається у Сполучених Штатах надзвичайним засобом впливу на злочинність і застосовується за вчинення найнебезпечних фелоній при обтяжуючих обставинах у випадках, спеціально передбачених законом.

Федеральне кримінальне законодавство США передбачає 70 складів злочинів, в санкції яких передбачена смертна кара [7, 66].

На федеральному рівні положення щодо застосування смертної кари визначені главою 228 « Вирок у виді смертної кари» розділу 18 «Злочини та кримінальний процес» Зведення законів США.

¹ Першою зареєстрованою в США була смертна кара засудженого за крадіжку Д. Франка в 1622р. в колонії Вірджинія / Dike S.T. Capital punishment in United States, part II: Observations on the and interpretations on the Law// Criminal Justice Abstracts. 1981.-№ 13.-P283-311.

² Смертна кара не передбачена в законодавстві таких штатів: Північна Дакота, Міннесота, Вісконсін, Айова, Мічиган, Західна Вірджинія, Вермонт, Мен, Массачусетс, Род-айленд, Аляска, Гавайї.

Так, згідно § 3591 підсудний підлягає в обов'язковому порядку смертній карі, якщо він визнаний винним у вчиненні: 1) шпигунства або державної зради; 2) будь-якого іншого посягання, що передбачає покарання такого виду (при додержанні певних умов), а саме: а) умисного вбивства; б) умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого; в) умисного діяння, при якому настання смерті потерпілого було неминучим або яке супроводжувалося застосуванням смертоносної сили, що спричинило смерть потерпілого; г) умисного насильницького діяння, при якому винна особа усвідомлювала небезпечний ризик настання смертельних наслідків для потерпілого та якщо такі наслідки настали; 3) посягання, що є часткою продовжуваного злочинного підприємства, пов'язаного із наркотиками, якщо винна особа: а) мала справу не менш ніж з подвійною кількістю контрольованих речовин, вказаних у законодавстві; б) була головним адміністратором, організатором або керівником такого підприємства та з метою перешкоджання розслідуванню чи переслідуванню підприємства або злочину, пов'язаного з ним, посягає на вбивство або свідомо спрямовує, радить, уповноважує або сприяє іншому здійснити посягання на державного службовця, присяжного, свідка або члена сім'ї такої особи [8, 1051-1052].

Зокрема, в § 3592 Зведення законів США викладений перелік обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, які повинні розглядатися при вирішенні питання про призначення смертної карі.

Типовими обставинами, що пом'якшують покарання при призначенні смертної карі, є: зменшена здатність щодо оцінки своєї поведінки; примус; незначна участь у посяганні; рівнозначність обвинувачення поряд з іншим співучасником; відсутність даних кримінального характеру у минулому; серйозний психічний чи емоційний розлад; згода потерпілого та будь-які інші фактори.

Обставини, що обтяжують покарання при призначенні смертної карі, поділяються на кілька груп:

1) обставини, що обтяжують покарання у випадку вчинення шпигунства чи державної зради: а) вчинення раніше актів шпигунства чи державної зради; б) серйозна загроза національній безпеці; в) серйозна загроза для життя людини;

2) обставини, що обтяжують покарання у випадку вчинення умисного вбивства: а) заподіяння смерті при вчиненні іншого злочину; б) попереднє засудження за насильницьку фелонію, пов'язану з вогнепальною зброєю; в) попереднє засудження за посягання, за яке передбачається смертна кара чи довічне тюремне ув'язнення; г) попереднє засудження за інші небезпечні посягання; г) серйозна загроза для життя інших людей; д) огидний, жорстокий чи перекручений спосіб вчинення злочину; е) сприяння вчиненню посягання винагородою; є) матеріальна вигода; ж) істотне планування посягання і навмисність; з) попереднє засудження за дві наркофелонії; и) уразливість жертви; і) попереднє засудження за федеральні посягання, пов'язані з торгівлею наркотиків; ї) залучення до продовжуваного злочинного підприємства, пов'язаного з продажем наркотиків неповнолітнім; й) вчинення посягання проти високопосадовців держави; к) попереднє засудження за сексуальний напад чи розбещення дітей; л) вчинення кількох вбивств чи замахів на вбивство;

3) обставини, що обтяжують покарання у випадку вчинення посягання, пов'язані з незаконним обігом наркотиків: а) попереднє засудження за посягання, за яке передбачалася смертна кара чи довічне тюремне ув'язнення; б) попереднє засудження за інше небезпечне посягання; в) попереднє засудження за небезпечну наркофелонію; г) використання вогнепальної зброї; д) розповсюдження наркотиків серед осіб, що не досягли 21-річного віку; е) розповсюдження наркотиків поблизу шкіл; є) використання неповнолітніх для збуту наркотиків; ж) наявність смертельної суміші. [9, 93-96]

Необхідно відзначити половинчасту позицію, яку зайняли складачі Зразкового кримінального кодексу США. Вони вирішили утриматися від рекомендацій про скасування смертної кари. Тяжке вбивство (практично проблема смертної кари в США пов'язана в першу чергу з рішенням питання про визначення і караність саме цього злочину) оголошується в ст.210.2(2) Зразкового кримінального кодексу США, фелонією першого ступеня, що тягне за собою, як правило, довічне тюремне ув'язнення. Проте для тих штатів, які вирішують зберегти смертну кару, така у вигляді альтернативи збережена в санкції цієї статті, згідно якої особа, засуджена за вчинення тяжкого вбивства, може бути засуджена до смертної кари, як це передбачено статтею 210.6 [10, 125]. Згідно з положенням ч.2 ст. 210.6 Зразкового КК, вирішення питання про те, чи повинен бути ухвалений вирок до смертної кари, надається на розсуд суду, за винятком того, що у випадках, коли розгляд у справі проводиться перед судом, що засідає разом з присяжними, суд не може ухвалити вирок до смертної кари, якщо він не надасть на розгляд присяжних питання про те, чи повинен підсудний бути засуджений до смертної кари або до тюремного ув'язнення і присяжні не винесуть вердикту про те, що повинен бути ухвалений вирок до страти. Якщо присяжні не зможуть прийти до одноголосного рішення щодо вердикту, суд розпускає присяжних і ухвалює вирок за фелонію першого ступеня. У статті 210.6 Зразкового КК США зазначені чинники про порядок дій у разі одноголосного рішення присяжними зробили значний вплив на формування відповідних процедур по законодавству різних штатів

Як зазначалося вище смертну кару передбачають і кримінальні кодекси 38 штатів США. Останнім став штат Нью-Йорк, де після 18-річної перерви вона була відновлена в 1995 р. Проте в 2004 р. у цьому штаті і штаті Канзас застосування смертної кари було визнане неконституційним [11, 262].

У штатах смертна кара загрожує в основному за вбивство – тяжке або вчинене в ході вчинення іншого небезпечного злочину. Закони штатів по-різному визначають умови її застосування. Наприклад, у штаті Техас згідно ст. 19.03 КК смертний вирок ухвалюється за наступні злочини: вбивство співробітника правоохоронного органу або пожежника; вбивство під час захоплення заручників, берглери, пограбування, статевого насильства за обтяжливих обставин, підпалу або з помсти; вбивство за винагороду; вбивство при спробі втечі з в'язниці; вбивство дитини молодше 6 років.

Ставлення американського судочинства до застосування смертної кари характеризується неоднозначністю та суперечністю. У 1972 р. Верховний суд США, розглянувши апеляцію у справі Фурмена та ще двох осіб, засуджених до смертної кари, п'ятьма голосами проти чотирьох ухвалив, що призначення та застосування смертної кари у цих справах є жорстоким та незвичним покаранням, що суперечить VIII та XIV поправкам до Конституції, а тому забороняється штатам «позбавляти будь-яку особу життя ... оминаючи необхідну правову процедуру» [12]. Це рішення викликало ейфорію в рядах аболіціоністів, проте їхня радість була недовгою.

Вже в 1976 р. Верховний суд США знов повернувся до проблеми смертної кари. Розглянувши апеляцію у справі Грегга та ще чотирьох осіб, засуджених до смертної кари, більшістю у сім голосів проти двох він постановив, що «смертна кара сама по собі не порушує Конституції», тобто ухвалив рішення, прямо протилежне тому, що було винесене у справі Фурмена. При цьому підкреслювалося, що смертна кара служить досягненню «двох принципових соціальних цілей»: відплати та попередження вчинення злочинів, що передбачають у санкції смертну кару [13]. У подальшому практика Верховного суду США зосереджувалася на пошуках недоліків правозастосування та корегуванні рішень судів штатів. Незважаючи на певну казуїстичність і непослідовність, вища судова інстанція Америки здійснила

великий обсяг роботи, спрямований на впорядкування кримінального законодавства та обмеження застосування смертної кари у державі. Разом з тим у 1987 р. (рішення у справі МакКлескі проти Кемпа) Верховний суд США ще раз підтвердив конституційність смертної кари [14].

Законодавство США допускає можливість застосування смертної кари до неповнолітніх. При цьому різні штати встановлюють різний вік, після досягнення якого можливе засудження до смертної кари. В 12 штатах такий вік складає 16 років і навіть менше, наприклад Арканзас і Вірджинія-14 років. У 4 штатах таким віком є 17 років, в 14 штатах-18 років, а в штаті Нью-Йорк-19 років. Законодавство 13 штатів не обумовлює мінімальний вік, з якого може призначатися смертна кара. У тих штатах, де вік кримінальної відповідальності не встановлений (Алабама, Флорида і ін.), до смертної кари може бути засуджений підліток 10-12 років, але не молодше 7 років [6, 409]. Тим часом згідно ст. 210.6(1)(d) Зразкового КК США, покликаного служити «моделлю» для КК штатів, смертна кара не може призначатися підсудному, який вчинив злочин до 18 років [10, 127].

Крім того, немає судового прецеденту, який би забороняв призначення смертної кари відносно неповнолітнього.

Наприклад, розглянувши у 1988 році справу Томпсона, засудженого в штаті Оклахома до смертної кари за вчинене ним в 15-річному віці вбивство, Верховний суд США ухвалив, що антиконституційно призначати страту особі, яка не досягла на момент вчинення злочину 16 років [15, 2687].

Проте вищезгадане рішення Верховного суду не виключає можливості ухвалення смертних вироків підліткам 16 або 17 років. Верхня вікова межа не передбачена.

Федеральне законодавство США забороняє застосування смертної кари по відношенню до душевно хворих і розумово недорозвинених³.

Відносно перших Верховний Суд в 1986 р. (п'ятьма голосами проти чотирьох), взявши до уваги обмеження, передбачене загальним правом в штатах, ухвалив, «що таке обмеження застосування в VIII поправці до Конституції [16]. Що стосується розумово недорозвинених, то спочатку у 1989 р. Верховний Суд, розглянувши справу *Penry v. Lynaugh*, визнав, що особа з розумовим розвитком 7-річної дитини може бути, покарана, оскільки «немає достатніх доказів національного консенсусу проти смертної кари розумово недорозвинених людей, засуджених за карані смертною карою посягання, щоб укласти, що це категорично заборонено VIII поправкою Конституції США» [17]. І лише 20 червня 2002 року Верховний Суд США, розглянувши справу *Atkins v. Virginia* (№ 00-8452), шістьма голосами проти трьох ухвалив рішення про те, що застосування смертної кари до розумово недорозвинених суперечить Конституції США, що забороняє «жорстокі і незвичайні покарання» [18].

Відповідно до § 3596 розділу 18 Зведення Законів США, особа, що засуджена до смертної кари, передається у відання Генерального аторнею США (міністра юстиції) та перебуває там до закінчення процедур апеляційного оскарження рішення про засудження та перегляду вироку. Коли настає час виконання вироку, Генеральний аторней США передає засудженого до смертної кари федеральному судовому виконавцеві, який здійснює контроль за виконанням вироку.

Смертна кара може застосовуватися до жінок. Якщо вирок у виді смертної кари винесено щодо вагітної жінки, то він не виконується, доки триває вагітність.

³Необхідно зазначити, що розумово недорозвиненими в США визнаються, особи у яких коефіцієнт інтелекту (IQ) менше 70; в середньому для населення держави цей коефіцієнт прийнятий 100.

Покарання у виді смертної кари виконуються на території того штату, де його було винесено, та способом, передбаченим законодавством цього штату [19, 166]. Вироки за федеральні (невійськові) злочини здійснюються способом, визначеним у тому штаті, де вони приводяться до виконання.

Переважаю це електричний стілець, газова камера, ін'єкція з отрутою, повішання та розстріл. У деяких штатах засуджений до смертної кари сам може обрати спосіб виконання вироку (наприклад, у штаті Північна Кароліна – газову камеру або отруйну ін'єкцію, у штаті Юта – отруйну ін'єкцію або розстріл, у штаті Монтана – отруйну ін'єкцію або повішання, у штаті Огайо – отруйну ін'єкцію або електричний стілець).

Особливої уваги потребує розгляд процедури екекції на електричному стільці. Його розробили у США наприкінці XIX століття як «гуманну» альтернативу шибениці відомі винахідники Джордж Венстінгауз і Томас Едісон.

Вперше вона була застосована в Оборнській в'язниці штату Нью-Йорк 06.08.1890 року. Першим, кого стратили на електричному стільці, був убивця Вільям Кемплер, який порубав свою коханку сокирою [19, 167].

У 1896р. електричний стілець як спосіб страти був введений в Огайо, у 1989р. – Массачусетсі, у 1906р. – в Нью-Джерсі, у 1908р. – у Вірджинії, у 1910р. – в Північній Кароліні. За наступні 10 років він був узаконений ще більше ніж у 10 штатах і став найпопулярнішим в Америці [20]. Всего за более чем сто лет применения на электрическом стуле было казнено более 4300 человек. Останнім страченим на електричному стільці був 33-річний Пол Пауелл, якого стратили 18.03.2010 року в американському штаті Вірджинія за те, що він у 1999 році пробрався до будинку 16-ти річної Стейсі Рід і вбив її за те що вона зустрічалася з афроамериканцем [21]. Електричний стілець – це конструкція жовтого кольору (тому його іноді називають «жовтою мамою») з високою спинкою та підлокітником, шкіряними браслетами для рук і ніг та спеціальною сферою для голови. Після того як вмикають рубильник, крізь тіло протягом 30 секунд проходить заряд у 2200 вольт. Якщо після цього серце засудженого продовжує битися, процедура повторюється і триває іноді до 20 хвилин. Також електричний стілець останнім часом називають «іскоркою». Цю назву він отримав завдяки тому, що часто виходить з ладу, влаштовує короткі замикання, а засуджених вбиває лише з третьої спроби [22, 13-14].

Після того, як у 1976 році в США був відмінений введений у 1967 р. мораторій на смертну кару, більшість штатів, які раніше практикували страту на електричному стільці, перейшли до використання смертельної ін'єкції. Основною мотивацією цього рішення було те, що електричний стілець дуже дорогий у експлуатації. Крім того багато американців вважають страту на електричному стільці жорстоким і незвичним покаранням.

На закінчення хотілося б відзначити, що США – одна з небагатьох держав, де смертна кара носить легітимний характер, що виражається у відповідності регламентації цього покарання в законодавстві і практиці застосування смертної кари з громадською думкою. Це є наслідком добре розробленої законодавцем моделі такого виду покарання, хоча необхідно пам'ятати, що ця модель є далеко не ідеальною і має безліч недоліків

Безпосередньо в Україні питання застосування смертної кари як виду покарання не стоїть в зв'язку з тим, що вона була скасована у лютому 2000р. Не передбачена смертна кара й КК України 2001 року. Однак такого роду заборона на виключну міру покарання носить доволі нестійкий характер, тому що декриміналізація карної політики послаблює боротьбу з особливо небезпечними проявами злочинності. Нагадаємо, в середині лютого 2010 року

Україна підтвердила свою позицію щодо даного питання. Зокрема у Верховній Раді за запропонованими комуністами Петром Симоненко та Ігорем Калетником проект змін до деяких законів, стосовно посилення кримінальної відповідальності за певні злочини⁴, який передбачав відновлення смертної кари, проголосували за рішення лише 32 народні депутати України. А за те, щоб направити документ на доопрацювання, проголосував 31 парламентарій. Документ остаточно був відхилений. Слід зауважити, що на міжнародному рівні необхідно дотримуватися єдиного покарання в тому числі і смертної кари за злочини терористичної спрямованості

Аналіз застосування смертної кари в США дає можливість українським правознавцям помірковано утворювати свою законодавчу базу в галузі державної кримінально-правової політики як в теперішній час, так і в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Dike S. T. Capital punishment in United States, part II: Observations on the and interpretations on the Law// Criminal Justice Abstracts. 1981.-№ 13.-P.283-311.
2. Криминология/Под ред. Дж. Ф. Шелли/Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – С.698. с. ил. – (Серия «Мировая юриспруденция»).
3. Конституция зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, Соедин. Штаты Америки, Япония, Индия: учеб.пособие/ [сост. сб., пер., авт. введ. и вступ. ст. В. В.Маклаков] -5-е изд., перераб. и доп.- М.: Волтер Клувер, 2006. - С.364-365.
4. Васильков Ю. Монолог в саду низвергнутых кумиров.//Российская газета, 1999, 6 ноября.
5. Мишин А.А., Власихин В.А. Конституция США: Полит.-правовой комент.-М.: Междунар. Отношения, 1985.-С.271.
6. Cole G.F., Smith C.E. The American system of criminal justice.-9thed-Belmont, CA; Wadsworth, 2001.-P.343, 409.
7. Квашис В.Е. Смертная казнь и общественное мнение//Политика и право.- 2000.-№1.-С.66.
8. Federal Criminal Code and Rules.-St.Paul, Minn., West Group, 2003.-P.1051-1052.
9. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов/Под. ред. И. Д. Козочкина. – М.: Зерцало, 2001. – С. 93-96.
10. Примерный уголовный кодекс (США). Официальный проект Института американского права/перевод с англ. канд. юрид. наук А. С. Никифорова. Под ред. и с предисл. докт. юрид. наук Б. С. Никифорова. – М., 1969. – С. 125, 127.
11. Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 262.
12. Furman V.Georgia, 408 U.S. 238,92 S. Ct.2726, 33 L Ed. 2d 346(1972).
13. Gregg V. Georgia,428 U.S. 153,96 S. Ct,2909,49L Ed. 2d 859 (1976).
14. McCleskey V. Kemp, 481 U.S. 279 (1987).
15. Supreme Court Reporter, 1988, vol. 108. P. 2687.

⁴ Проект закону передбачав можливість застосування смертної кари як виключної міри за такі злочини; умисне вбивство (ч. 2 ст. 115 КК), торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ч. 3 ст. 149 КК), розбій (ч. 4 ст. 187 КК), терористичний акт (ч. 3 ст. 258 КК), контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ч. 3 ст. 305 КК), одержання хабара (ч. 3 ст. 368 КК).

-
16. Ford V. Wainwright 477 U.S. 399,106 S. Ct. 2595,91 L. Ed. 2d 335(1986).
  17. Penry V. Lynaugh 492 U. S. 302,106 S. Ct.2984,106 L. Ed.2d.256(1989).
  18. Atkins V. Virginia 536 U. S. 304,122 S. Ct.2242,153 L. Ed.2d.335(2002).
  19. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. - М.:Междунар. отношения, 2002. – С166.
  20. History of Execution Methods in the U. S. Research from the Death Penalty Information Center. –Режим доступу.: http://www.courtstv.com/archive/national/death_penalty/history_dpenalty.html. Назва с екрана.
  21. NEWSru.com: В США казнен расист-убийца, выдавший себя издательским письмом после оправдательного приговора. – Режим доступу.: <http://www.newsru.com/crime/19mar2010/bobletterelchairus.html> - Назва с экрана.
  22. Коммерсант. Власть. 1999 .№25, 29 июня С.13-14.

Науковий керівник - Шалгунова Світлана Аполлінаріївна, заступник начальника факультету заочного навчання працівників ОВС Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ ПРИ ПРИЗНАЧЕНІ ТА ПРОВЕДЕНІ ЕКСПЕРТИЗ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПІДСЛІДНИХ СЛІДЧИМИ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

*Мороз Дмитро Олександрович,
студент 4-го курсу факультету податкової міліції
Національного університету державної
податкової служби України*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що на практиці не завжди здійснюється дотримання такого основоположного принципу, як забезпечення законності, а тим паче при призначенні та проведенні судових експертиз у процесі розслідування злочинів, підслідних слідчим податкової міліції. Тому концентрація уваги на даній проблемі є досить актуальною. Треба враховувати ще й той факт що забезпечення законності, як принцип діяльності правоохоронних органів, має основоположне значення і для діяльності підрозділів податкової міліції. Результатом беззастережного дотримання даного принципу є авторитет і довіра до працівників податкової міліції в Україні в процесі розкриття та розслідування злочинів у сфері оподаткування.

Проведення експертиз в кримінальному судочинстві регулюється: Конституцією України, Законом України «Про судову експертизу», КПК України, відомчими Правилами та інструкціями Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України з питань проведення експертизи [4, с.45].

Гарантії забезпечення законності означає, що будь-які дослідження, засновані на використанні спеціальних знань судового експерта, навіть коли вони спираються на найсучасніші досягнення науки і техніки, не мають доказового значення, якщо порушені процесуальні норми призначення чи проведення експертизи. Тому у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 1997р. № 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» звернуто увагу судів «...на необхідність суворого додержання вимог закону при призначенні судових експертиз та використанні їх висновків». Окремо зазначено, що повторна експертиза призначається не тільки у прямо передбачених законом випадках, «...